

Introducció: El pensament irracionalista

1. Una vida turmentada

2. Obres

- L'estil
- Obres principals.
- Períodes:
 1. Període romàntic
 2. Període positivista e il·lustrat.
 3. La filosofia de Zaratustra.
 4. Crítica a la cultura occidental

3. Influències en el pensament de Nietzsche

4. Apol·lo i Dionís. *L'origen de la tragèdia*

5. La crítica dels valors morals. *La genealogia de la moral*

1. Moral del senyor i de l'esclau. "*Bo i pervers*". El *sacerdot jueu*
2. L'origen de la culpa i la mala consciència. El *sacerdot cristià*
3. Crítica a la ciència, la filosofia i l'Estat. El *sacerdot ascètic*.

6. Els grans temes:

1. La mort de Déu. El nihilisme

- Nihilisme negatiu: *tedi vital*
- Nihilisme positiu-reactiu: *l'home superior*
- El nihilisme passiu: el budisme

▪ L'últim home

2. El superhome

Les tres transformacions o metamorfosis: *camell, lleó, nen*

3. La voluntat de poder

4. L'etern retorn

- Sentits de l'etern retorn
 1. Cíclic-cosmològic
 2. Com a amor al temps
 3. Com experiència d'un moment privilegiat
 4. Sentit ètic: el compromís amb la vida
- Conseqüències de l'etern retorn

INTRODUCCIÓ: El pensament irracionalista

- Per Hegel, només allò que és racional és veritablement real. Realitat i racionalitat, món i pensament, són equivalents
- Durant la primera meitat del segle XIX, irromp amb força un moviment irracionalista i antiidealista
- Ara cal una filosofia que contempli tota la riquesa d'aquest home de «carn i os». La *voluntat* (Schopenhauer), *l'existència* (Kierkegaard) o *la vida* (Nietzsche) són categories que l'intel·lecte humà és incapaç d'expressar en tota la seva plenitud.
- Nietzsche, porta a terme una crítica total i radical de tot el pensament occidental. Pensa que la cultura occidental ha estat una cultura corrupte, perquè en lloc de potenciar les capacitats de l'home l'ha degradat.
- La cultura occidental és decadent, està fonamentada en valors, creences i idees que s'enfronten als valors més autèntics i més genuïns de l'home, contraris a la vida. L'home davant de tot és passió, sentiment...
- Nietzsche s'aixeca contra la rigidesa tirànica de la racionalitat, de l'intel·lectualisme moral socràtic, platònic, hel·lènic.
- La filosofia de Nietzsche és interpretada, doncs, com un irracionalisme, com un filòsof *amoral*.
- Malgrat les seves diferències, els pensadors irracionalistes comparteixen una sèrie de trets comuns:
 1. Valoració positiva del món afectiu, que inclou, totes les facultats de coneixement no racionals com els sentiments, les passions, la intuïció o la voluntat.
 2. Exaltació de la voluntat i de la imaginació creadora com a fonts de coneixement.
 3. Accentuació del caràcter angoixant i dolorós de l'existència humana. Per als filòsofs irracionalistes, la vida és sofriment i dolor. Segons Schopenhauer el sofriment és inherent a la condició humana, ja que no és possible satisfer tots els nostres desigs; per això, som esclaus d'aquests desigs eternament insatisfets (Budisme).
 4. Rebuig de la filosofia sistemàtica. Més que grans tractats rigorosament deductius, prefereixen un estil més fragment més concís, però també més expressiu i contundent (la metàfora, el símbol, el mite, etc.)
 5. L'art entès com a forma de coneixement. Nietzsche diu que el llenguatge de l'artista aporta més coneixement que el llenguatge del filòsof. D'altra banda, l'art (la poesia, la tragèdia, la música, etc.) alleugera, encara que no suprimeix, el sofriment que porta, inevitablement, el simple fet de viure.

NIETZSCHE (1844-1900)

1. Una vida turmentada

- De Röcken (Alemanya). Educat en un ambient profundament religiós. Va estudiar teologia i filologia. Va conèixer personalment al filòsof Schopenhauer i al músic Wagner que li arriben a impactar poderosament. Alumne brillant, només 24 anys va ocupar la càtedra de Literatura i filologia grega a la Universitat de Basilea
- El 1872 publica el seu primer llibre, *L'origen de la tragèdia*, obra que no va ser bé acollida. Aquest fet i la seva malaltia l'obliguen a renunciar a la càtedra i peregrinar per diversos països. Filòsof errant, deixa enrera, pocs amics, el descrèdit i la polèmica, i s'emporta per companyia el dolor físic i els medicaments. Finalment, Nietzsche caigué en la bogeria. Els últims onze anys, acollit per la seva germana i alguns amics, varen ser de silenci autista, d'amnèsia i bogeria. Va morir als 56 anys.

2. Obres principals. Períodes.

- Nietzsche és un pensador asistemàtic, que ha estat objecte d'opinions i d'interpretacions molt diverses.
- El seu estil de Nietzsche és una barreja entre literatura poètica i filosofia, utilitza un llenguatge ric, suggestiu, impactant, ple de metàfores

1. Període romàntic: Influència de Wagner, Schopenhauer i la filosofia grega

- ***La genealogia de la tragèdia en l'esperit de la música*** (1872)

Nietzsche defensa que la tragèdia grega aconsegueix la màxima creativitat de l'esperit humà. Representa la lluita Dionís (déu dels valors de la vida) i Apol·lo (déu dels valors de la raó), dos déus o instàncies que cal reconciliar, ja que no poden existir l'un sense l'altre. Però el racionalisme de Sòcrates i els seus seguidors, es va allunyar de les fonts vitals i va provocar la mort de la tragèdia. El drama musical de Wagner expressa el sí a la vida de l'esperit dionisiac i ocupa ell lloc que la tragèdia clàssica.

2. Període positivista e il·lustrat. Trenca amb Wagner i Schopenhauer. Presenta la filosofia com una ciència alegre, lliure i vital.

3. La filosofia de Zaratustra.

- ***Així parlà Zaratustra*** (1883)

- Poema moral, escrit en forma de paràboles, en to profètic, antievangelic i oriental. Zaratustra es retira a la muntanya al complir l'edat 30 anys. Allí viu de forma solitària, únicament en companya de dos animals: un àguila que significa l'orgull i una serp, que simbolitza la intel·ligència. Obté la saviesa i decideix predicar-la entre els homes. Zaratustra baixa de la muntanya per destruir la moral dualista del bé i del mal i es converteix en el profeta de la immoralitat. Com Jesucrist és tildat de boig i proscrit: ningú no en vol saber res: "*vaig anar a pescar i no vaig pescar res; no hi havia peixos*".

- Les parts del llibre són les següents:

- Pròleg: descriu al superhome i a l'últim home

- Primera part: parla de la mort de Déu

- Segona part: la voluntat de poder

- Tercera part: l'etern retorn

4. Crítica a la cultura occidental

- En la cultura occidental, el cristianisme és la màxima perversió humana perquè nega la vida i divinitza el nihilisme negatiu. Sòcrates i Plató són els culpables de la decadència dels instints grecs i d'haver creat l'enganyifa metafísica

- *Més enllà del bé i del mal* (1886). Ataca la seguretat de la filosofia dogmàtica.

- ***La genealogia de la moral* (1887)**. Continuació de l'obra anterior. Consta de tres dissertacions on presenta els sacerdots jueus i cristians com a responsables de l'origen del ressentiment i de la mala consciència. La seva crítica a la religió, la cultura i el pensament és terrible i cruel.

- *La voluntat de poder*. Nietzsche dissenya una gran obra que creu superaria a *Així parlà Zaratustra*, però cau malalt, i només ens deixa el títol, *La voluntat de poder* i alguns apunts. La seva germana manipularà aquests textos i publicarà aquest escrits amb l'intent d'apropar el pensament nietzschian amb el nazisme.

3. Influències en el pensament de Nietzsche

- Nietzsche va estar molt influenciat per l'esperit de l'època, el romanticisme, que proclama el desig de viure, l'individualisme, la passió, la visió tràgica de la vida..

- Va estar influenciat, entre altres per Kant, literats de l'època, Darwin i, principalment, Wagner (1813-83) i Schopenhauer (1788-1860).

- **Wagner**, la seva música romàntica representa l'esperit lliure i el misteri de la vida.

- **Schopenhauer**. Filòsof del pessimisme, en la seva obra *El món com a voluntat i representació* defensa que la història de la humanitat no manifesta un progrés real sinó una monòtona representació del món. Totes les representacions que fa la raó són un somni. Davant la raó està la voluntat, força còsmica i material, irracional, sense meta, condemnada també a materialitzar-se en representacions del món. Per tant, qualsevol esforç de la voluntat és igual d'inútil. L'home està condemnat al fracàs, a l'angunia, a l'avorriment, a la desesperació i al no res. Únicament la música permet alguns moments de consol.

4. Apol.lo i Dionís

- Nietzsche, no s'acontenta amb denunciar i descriure "*els valors i institucions culturals*", analitza els seus orígens a través d'un mètode dinàmic i vital: analitzant el seu desplegament històric, el seu origen o genealogia.
- Les més famoses genealogies de Nietzsche són *L'origen de la tragèdia en l'esperit de la música* (1872) i *La genealogia de la moral* (1887), si bé, ambdues, expliquen moltes "*altres genealogies*" derivades, com serien les de la filosofia, la gramàtica, la religió, etc.

L'origen de la tragèdia en l'esperit de la música

- La tragèdia grega, símbol de la creativitat, ens mostra els dos principis que componen la realitat: l'esperit dionisiac (del déu Dionís), que conté els valors de la vida, i l'esperit apol·lini (del déu Apol·lo), que conté els valors de la raó.
- La tragèdia és la lluita entre Dionís i Apol·lo, dos déus que representen dos aspectes o instàncies que cal reconciliar, ja que no poden existir l'un sense l'altre.
 - Dionís representa el fons de la tragèdia, el caos, les passions desfermades, l'embriaguesa, la filosofia oculta i hermenèutica. La facultat més adequada per captar l'ésser dionisiac es la intuïció.
 - Apol·lo representa la superfície, la forma artística, el món de les aparences, el llum, l'harmonia, la racionalitat

Dionís	Apol·lo
- Obscuritat/cosa en si, interioritat	- El llum/el fenomen o aparença, exterioritat
- Forces irracionals	- La racionalitat
- Alegria, goig, cant, dansa	- Déu solar
- Déu de l'èxtasi, la festa i el joc	- Mesura, ordre, harmonia, proporció
- Destrucció i negació	- Fantasia
- Maldat i bogeria	- L'art

- Aquestes dues actituds originen, també, dues formes diferents d'expressar estèticament la realitat:
 - L'art apol·lini, que es manifesta en les obres plàstiques, persegueix la bellesa perfecta i ideal.
 - L'art dionisiac, que es manifesta en la música i en la poesia, no pretén cobrir la vida amb un vel de bellesa serena i equilibrada, sinó exhibir-la amb tota la seva magnificència i amb tot el seu horror i cruïsa.
- Segons Nietzsche, la tragèdia grega, fusiona admirablement l'actitud apol·línica amb la dionisiaca i es converteix en el model de qualsevol realització artística i de tota obra cultural
- Però a partir de Sòcrates, Plató, el racionalisme i els seus seguidors (portaveus d'Apol·lo), la tragèdia humana s'allunya de les fonts vitals i provoquen la mort de la tragèdia.
- El drama musical de Wagner, prototip d'artista tràgic, ocuparia el lloc que la tragèdia clàssica: expressa el sí a la vida de l'esperit dionisiac.
- Nietzsche esdevingué el gran defensor de l'actitud dionisiaca o acceptació de la vida, de la vida tal com és, amb el dolor i la mort que comporta.
- Fou el gran crític de l'actitud de renúncia a la vida, de fugida davant la vida; actitud que, segons Nietzsche, va ser iniciada per Sòcrates i assumida després pel pensament cristià.

5. La crítica dels valors morals

- Nietzsche proclama la importància dels valors fonamentats en la vida, els valors dionisiacs, i considera falsos els valors acceptats per la societat.
- Nietzsche proposa la transmutació o transvaloració de tots els valors que fins ara han dominat la cultura europea. Vol destruir els vells ideals i crear-ne de nous. La vida ha de ser el fonament últim de tots els valors.

La genealogia de la moral

- En *La genealogia de la moral*, continuació de *Més enllà del bé i del mal*, Nietzsche analitza l'origen dels valors.
- L'obra compren tres parts:
 1. Moral del senyor i de l'esclau. El sacerdot jueu
 2. L'origen de la culpa i la mala consciència. El sacerdot cristià.
 3. Crítica a la ciència, la filosofia i l'Estat. El sacerdot ascètic

1. Moral del senyor i de l'esclau. El sacerdot jueu

- Nietzsche distingeix entre *la moral dels forts i la moral dels dèbils*, la dels amos o senyors i la dels esclaus, actituds psíquiques oposades.

• La moral del senyor

- En l'inici de la nostra cultura el concepte "*bo*" no tenia la connotació moral que té ara. Bo significava noble, aristocràtic en contraposició allò que es considerava simple, vulgar, plebeu.
- L'amo o "ben nascut", era feliç. S'oposava a tot el que era baix i mesquí perquè obstaculitzava el seu propi desplegament, no perquè volgués venjar-se de ningú, ja que l'amo més que amo de l'esclau, és amo d'ell mateix.
- La moral del senyor és l'afirmació de la vida; dir "sí" a la vida amb totes les seves exigències tràgiques.
- És una moral noble, elevada, que considera bo tot el que eleva l'individu i basa en la afirmació i acceptació de la vida.

• Moral de l'esclau

- Els esclaus, en canvi, són els febles, els dèbils, els que no tenen la força suficient per enfrontar-se a una existència així entesa.
- L'esclau no era autòcrata ja que sempre estava pendent de l'amo al qual s'oposava. Rebutjava la moral de l'amo pel sol fet de ser desitjada per ell i no poder-la posseir.
- Aquesta referència constant de l'esclau a quelcom exterior fa que la força mai li surti lliure i espontània sinó sempre reactiva i condicionada. No pot estimar, respectar i admirar, és passiu i imputa els mals als altres.
- La moral de l'esclau té el seu origen en:
 - a) La por a la vida o sentiment de inferioritat, ja que no tenen la valentia individual per enfrontar-se a la vida.
 - b) El ressentiment vers als senyors. L'odi, enveja, davant la fortalesa dels senyors i que són incapaços de descarregar de manera directa vers els senyors.
 - Impotents, s'acullen a la protecció del ramat, on troben l'escalfor dels que són miserables com ells mateixos.
 - Els remordiments, la mala consciència, el ressentiment són el *brou de cultiu* que permetrà aparèixer les diverses formes de moral.
 - És la moral de la mediocritat, una moral amarada d'instint de venjança contra la vida superior; glorifica tot el que fa suportable la vida als dèbils.
 - És també la moral de la democràcia: vol igualar a totes les persones. En aquesta moral, bo es igual a pobre, mancat, impotent, maleït, lleig.

Senyors	Esclaus
Orgull	Humilitat
Força creadora	Renuncià
Individualisme	Altruisme (preocupació dels demés)
Autonomia	Heteronomia (submissió)
Sensualitat	Castedat, ascetisme
Cos	Esperit

- Però els esclaus, a part de dèbils i covards, són astuts i han aconseguit instaurar un nou ordre, una nova cultura en contra dels senyors. Han creat una conspiració contra ells i, paradoxalment, han “vençut” imposant els seus valors als senyors.
- Occident heretarà els valors d'aquesta cultura mediocre, causa del nihilisme i de la desatenia d'occident. Aquesta tasca es portada a terme, segons Nietzsche, primer pel sacerdot jueu, després pel cristià, i finalment per l'asceta, una mena de sacerdot laic.

• **El sacerdot jueu**

- Introdueix en la massa el ressentiment i proclama que només són bons els miserables.
- El poble jueu, adoctrinat per llurs sacerdots, és un poble que tendeix a la destrucció, la mort i l'anorreament i que odia els forts i els fa culpables de ser-ho.
- Diu que els nobles seran condemnats i els que pateixen tindran la felicitat eterna; per això rebutja les pulsions més afirmatives com són la sexualitat, l'egoisme, l'agressivitat i la crueltat i defensa les pulsions decadents.

2. L'origen de la culpa i la mala consciència. El sacerdot cristià

- En la segona part de *La genealogia es* descriu un nou viarany seguit pel ressentiment
- A causa de les dificultats que l'agressivitat contra els altres comporta, el *sacerdot cristià* en canvia la direcció. Els culpables del nostre patiment no són els altres sinó nosaltres mateixos.
- A aquesta nova mena de *re-ssentiment* l'anomena Nietzsche «mala consciència». El ressentiment del jueu deia als altres "*és culpa teva*"; la mala consciència dels cristians diu: "*és culpa meva*".
- El cristià es representa a sí mateix com a pecador que ha comès una falta; per redimir-la - el cristianisme és com una farmaciola- cal patir. El patiment ("*per amor de Déu*") és l'obligació del cristià. D'aquí prové el sentiment roent de culpa que és el càstig que un mateix s'ha imposat.
- Però segons Nietzsche aquest remei és equivocat. Vigilar-se, compadir els altres i autocompadir-se, que és el que fan els cristians, només referma el sentiment d'infelicitat.

3. Crítica a la ciència, la filosofia i l'Estat. El sacerdot ascètic.

- El substitut del *sacerdot cristià* és el *sacerdot ascètic*. És l'ateu que ha substituït a Déu pel ideal de veritat.
- Abans la vida es sacrificava a Déu ara l'asceta omple el seu lloc a través dels ideals de la ciència, la filosofia i l'Estat

a) La ciència

- Nietzsche, en una primera època (període positivista), va defensar la ciència entesa com a útil per a la vida i instrument de poder. Va defensar la concepció dels sofistes i de l'empirisme, que neguen la metafísica i fan dependre la ciència i el saber de la naturalesa humana
- Però posteriorment va *martellejar* la ciència racionalista i positivista, que ocupa el lloc de Déu i és considerada portadora de *veritats eternes*. Critica la ciència que busca lleis

universals i necessàries, aplicables a tots els éssers. La ciència moderna ha matematitzat la realitat. All uells de Nietzsche això és negatiu perquè ens anivella i iguala i ens fa perdre de vista l'individu i el cas particular.

- Nietzsche defensa el **perspectivisme**, segons el qual tot coneixement s'obté a partir d'una determinada perspectiva i des d'uns fonaments vitals que el condicionen. L'observació de la realitat es realitza sempre des de una talaia on es troba l'observador.

b) La filosofia

- Les *martellades* de Nietzsche cauen especialment sobre la filosofia.
- D'entre els pensadors antics, només se'n salva Heràclit, el filòsof de l'esdevenir. Considera, en canvi, responsables de l'esgarriament de la filosofia occidental Sòcrates i Plató, defensors de la immutabilitat d'unes idees, alienes al món.
- Els filòsofs han elaborat el seu pensament a partir de certes parelles de conceptes (dicotomies) fonamentals: Veritat/Aparença, Ésser (permanent)/Canvi, Unitat/ pluralitat, Raó/Sentits. Però aquestes dicotomies impliquen la negació dels elements més característiques de la vida: la creació, el canvi, l'esdevenir.
- Tot aquest sistema de conceptes mostra l'intent per captar allò que és per definició inestable, canviant, múltiple... Conceptualitzar allò que no pot ser conceptualitzat ja que és canviant. Sotmetre a la permanència allò que està en canvi continu, a l'ordre el desordre.
- Els filòsofs, diu, inventen un *món vertader* que té totes les propietats que no té la vida: unitat, identitat, estabilitat, felicitat, veritat i bé.
- El discurs de la epistemologia tradicional intenta Aquest discurs està abocat al fracàs, perquè no existeix res d'això.
- Nietzsche reivindica el valor de l'art i la metàfora per expressar la realitat. L'art és un mitjà molt més potent per expressar la realitat que no pas el discurs conceptual lògic. Amb l'art ens podem aproximar més a la realitat.

c) Les institucions: L'Estat i la justícia

- L'origen real de les societats i de l'Estat és el poder, la conquesta i no el pacte o contracte.
- Els polítics, "*hàbils simis grimpadors*", imposen també ideals ascètics i ressentiments als altres. Per exemple, els socialistes amb el seu afany d'igualar, es posen cadenes a ells mateixos perquè tothom estigui encadenat; prenen a l'home la seva força individual i el transformen d'au de rapinya que és en animal mansuet, civilitzat i massificat.
- Nietzsche, per la seva actitud anti-igualitària, es declara anti-demòcrata i més partidari del despotisme il·lustrat de Voltaire que del sufragi universal de Rousseau..
- Els predicadors de la justícia suggereixen que hi ha d'haver igualtat i en no haver-la, fan als homes deutors i desgraciats i provoquen sentiment de culpabilitat.
- Però els criminals, fins i tot avui dia, no tenen remordiments ni es creuen culpables ni inferiors sinó diferents dels altres.

6. Els grans temes de la filosofia de Nietzsche.

- En *Així parlà Zaratustra*, Nietzsche, exposa els grans temes del seu pensament filosòfic: la mort de Déu, el superhome, la voluntat de poder i l'etern retorn.

1. La mort de Déu

- Aquest concepte simbolitza la fi del sentit transcendent del món o referència extraterrenal.
- La *mort de Déu*, no és conseqüència de cap crítica, la mort de Déu és una fatalitat històrica, "*havia de succeir*" degut a que aquells vells ideals amagaven el no-res, eren ideals buits i es fan patents la seva buidor.
- *Déu ha mort* perquè a aquestes alçades de la història, aquesta creença ha perdut tot el seu valor, se ha enfonsat. La *mort de Déu* és un resultat lògic de les contradiccions del propi concepte de *Déu*. Déu venia agonitzant des de lluny: els sofistes, el Renaixement, la Il·lustració, Feuerbach, Marx, etc.

- Nietzsche, com Feuerbach i Marx, veu Déu com una *alienació* de l'home. La creença en Déu significa un menyspreu a la terra i al propi home.
- Totes les grans certeses de la humanitat: la creença en l'existència de la veritat, el progrés, la capacitat de la raó per comprendre el món, la creença en el bé, la justícia..., representades en Déu, han perdut tota la seva antiga legitimitat, respectabilitat, honorabilitat.
- Déu "*ha mort*", és a dir, "*ja no és present*" a la nostra cultura perquè la societat ja no es mou per sentiments religiosos sinó per motivacions polítiques, econòmiques o científiques, etc.. Però el problema ara són els **substituts**, el buit deixat per Déu, perquè ens costa de viure sense cap mena de transcendència.
- Per això, la mort de Déu, constitueix la mort de tot allò transcendent projectat cap a un món apartat, superior i diferent d'aquest. És el sorgiment d'una època: **el nihilisme**. Hem de retornar a la terra i buscar en ella el sentit de la vida, ja que buscar-la en quelcom extern és menysprear-la.

▪ **El nihilisme**

- El *nihilisme* (del llatí *nihil*, que vol dir *no-res*) és la conseqüència de la mort de Déu i de la pretensió d'eliminar la seva ombra Déu, els seus substituts i el mateix lloc que ocupava.
- El nihilisme és valorat i rebutjat alhora per Nietzsche, si bé les dues postures no són contradictòries.
 - D'una banda, representa la superació de la creença en un Déu alienant.
 - D'altra, representa l'anorreament i manca d'energia vital a que va unit i al fet que no es sap desfer del tot dels substituts de Déu.
- Nietzsche distingeix diversos tipus de nihilisme:
 - *Nihilisme negatiu*: nihilisme com a absència de sentit.
 - *Nihilisme positiu-reactiu*: nihilisme combatiu.
 - *El nihilisme passiu o budista*.

a) **Nihilisme negatiu: *tedi vital***

- És el resultat necessari del desplegament de la religió jueva i cristiana.
- Déu, referència extraterrenal, se sent com una *màscara*. L'ésser que ens pren la vitalitat i el sentit de la terra *ha mort*.
- Però a conseqüència d'aquest primer nihilisme és l'angunia i desesperació de l'home, que intenta trobar el sentit de la seva existència fora d'ell i no i no troba resposta.

b) **Nihilisme positiu-reactiu: *l'home superior***

- El trobem en el pensament europeu actual.
- "*L'esperit lliure de l'home superior*" ocupa el lloc de Déu, encara calent, amb altres substituts, com la ciència. Sense Déu no hi ha "*ni cap ni peu*".
- L'home continua alienat buscant fora allò que no troba dins i els substituts no poden deslliurar-lo del sentiment de buidor.
- Cal superar també aquest nihilisme positiu-reactiu i fer desaparèixer el lloc habitat per Déu.

c) **El nihilisme passiu: el budisme**

- El nihilisme pot deixar de ser *desesperació* (*nihilisme negatiu*) o *inquietud* (*nihilisme positiu*) per a convertir-se en *beatífica quietud* (*nihilisme passiu*).
- L'home ja no desitja els substituts de Déu. Prescindeix també del seu lloc i s'estima més quedar-se sol sense Déu i sense transcendència. És el moment de la consciència budista.
- Aquest nihilisme supera el *nihilisme positiu* doncs la persona es replega en si mateixa i viu internament llur plenitud humana; no és negatiu ni positiu perquè no compta amb l'exterior.
- És la negació absoluta, l'estat de l'home mancat d'objectius pels quals valgui la pena lluitar, mancat de força per transcendir-se. És l'estat de l'home transformat en vegetal, en pura passivitat.

▪ **L'últim home**

La mort de Déu, el nihilisme provoca l'aparició de l'últim home, un ésser mediocre i menyspreable:

- Només *vegeta*, és passiu. Víctima d'un "avorriment mortal", no vol saber res. Viu una existència banal, sense importància, sense cap valor.
- Viu sense projectes, sense metes, sense il·lusions, sense ideals. Ha perdut tota il·lusió, tota energia per projectar-se més enllà. S'ha extingit tota potència creadora i tota aspiració. Viu sense creure en res, però fingint que creu
- Aquest home està mogut únicament per un pragmatisme de curt abast. L'únic que busca és la comoditat i així es creu feliç.

- Nietzsche veu en el seu propi temps el regne del *darrer home*, l'home que viu la trista fi d'una civilització en la qual havien imperat valors que ara ja són morts.
- L'home que es veu precipitat al nihilisme, que descobreix que els valors que tenia són falsos i s'ha quedat sense valors i perdura en el convenciment de la buidor, de la incoherència, del sense-sentit i el sense-valor de l'existència.

- Però, aquesta etapa nihilista és només una etapa temporal, ja que Nietzsche anuncia, l'adveniment d'un nou món, una nova *aurora*, en que dominaran altre cop els valors de la vida.
- Zaratustra pot contrastar la miserable figura de l'home superior i l'últim home amb la lluminosa promesa que ve a anunciar: el *superhome*.
- (Nota: La classificació en *darrer home*, l'home superior i el *superhome*, no apareix de forma explícita. Nietzsche s'oposa a la dialèctica de Hegel que defensava la continuïtat entre els extrems oposats. En passar del darrer home al superhome es trenca la continuïtat i cal fer un salt).

2. El superhome

- Segons Nietzsche la mort inaugura un nou temps en el qual ja no hi ha ideals, normes, principis ni valors erigits per damunt nostre.
- Però què podem fer davant la mort de Déu? Només s'escauen dues posicions:
 - La del *darrer home*, la de l'home que viu la fi de la civilització
 - La del *superhome*, la del nou déu terrenal que diu sí a la vida.

- **Com serà el superhome?**
 - Nietzsche no el caracteritza amb precisió. La descripció del superhome no va més enllà de la presentació metafòrica.
 - De fet el concepte de superhome és concepte límit en el sentit que representa el futur de la humanitat. Amb el superhome es trenquen totes les imatges d'home perquè serà tan diferent de l'home, com l'home de l'animal. Tanmateix, ens diu que és:
 - L'home nou, el pol oposat al *darrer home*, que apareix d'una manera fulgurant.
 - Un esperit lliure que no cedirà davant de res, però que participarà de la innocència i l'espontaneïtat del nen. El nen no te maldat perquè encara no assimilat cap cultura.
 - Com un llampec que només fa mal de forma innocent, com a conseqüència del seu propi estat.
 - Com un déu d'Epicur que no es preocupa de la resta dels mortals; no es mou per compassió ni solidaritat.
 - El sentit de la terra; és l'egoisme del nen que sempre vol transformar-se en vida.
 - Capaç d'estar a l'alçada d'un acte tan immens com l'assassinat de Déu; el superhome és el *nou déu*, un *déu terrenal*.
 - Donarà un nou sentit a la realitat, crearà nous valors, els valors de la vida, que no estaran fonamentats en un més enllà, sinó en aquest món; així, el superhome crearà el sentit de la terra, serà ell mateix el sentit de la terra.
 - Aquesta creació de nous valors serà el gran risc del superhome, ja que no compta amb cap suport fora d'ell mateix.

▪ **Les tres transformacions o metamorfosis**

- En *Així parlà Zarathustra*, Nietzsche descriu, a través d'un simbolisme zoològic, les tres transformacions o metamorfosis de l'home que fa camí vers el superhome.
- La gènesi del superhome passa per tres formes: camell, lleó i nen.

a) **El camell:**

- És l'animal les gèpes del qual suporten càrregues feixugues. Com l'ase tira dòcilment del carro i transporta la seva càrrega..
- Representa l'home que es conforma i pateix. L'home que suporta el pes de la llei moral, de la transcendència.
- Però el camell es rebel·la i es transformarà en lleó.

b) **El lleó:**

- És l'animal que es desfà de càrregues opressores i antinaturals. Utilitza la seva força per oposar-se a qui l'oprimia.
- Lluita contra el seu darrer déu: la moral i els valors.
- És l'home que crea la seva llibertat dient "no", que s'allibera dels seus jous, que després de la lluita diu "jo vull...".
- Però el lleó es transformarà en nen.

c) **El nen:**

- Representa la innocència. Creador i espontani, actua sense coaccions.
- Representa la llibertat vertadera, l'existència com a aventura i com a joc.
- Els nens són lliures, alegres i tenen una actitud de continua experimentació i canvi.
- És el natural i sincer dir "sí" a la vida, força creadora que no tendeix a cap fi.

3. La voluntat de poder

- Déu ha mort i el superhome ha de generar nous valors.
- Però a l'hora de crear nous valors que substitueixin i superin els antics, el superhome només compta amb la voluntat de poder.
- La voluntat de poder significa voluntat de domini, de força, de potència vital. És la força que els éssers vius exterioritzen al actuar.
- La vida, no es deixa atrapar amb les categories lògiques de la raó. La vida és una energia inquieta que constantment crea noves formes de vida i en destrueix d'altres; i la vida més forta i més agressiva és la que fa valer la seva llei. Cal crear formes noves de vida i això comporta la destrucció de les formes ja esgotades i decadents, que es resisteixen a morir.

Les **principals característiques** de la voluntat de poder són les següents:

1. **Sentim** la voluntat de poder com a *síntesi dinàmica* de totes les forces del món, que es manifesten en moltes i diverses direccions ciència, filosofia, art, institucions...
2. Força **real i material**, terrenal, oposada a Déu i a qualsevol transcendència
3. **Irracional**, atzar, vital, *creació sense meta*, que no es pot expressar amb paraules.
4. **Necessària**, que actua "malgrat nostre". Podem tenir voluntat *de res* però no podem deixar de tenir voluntat.
5. Marca diferències, **jerarquitzada i individualitzada**, classifica els individus.
6. **Creativa i autosuficient**.

Contràriament al que deia Darwin, la lluita per la vida no és una lluita per la mera supervivència, sinó una lluita pel domini, pel poder. En aquest enfrontament el més fort no és sempre el que triomfa de fet. Sovint els dèbils més nombrosos, més astuts, units vencen al fort solitari. Però, per més que els dèbils guanyen com a ramat, continuen sent individualment dèbils i el fort, encara que perdí, pel fet de ser més autosuficient i aïllat, continua sent fort.

Per últim, la **influència de Schopenhauer** està present en el concepte nietzschian de voluntat de poder. Però hi ha una clara **diferència**:

- Per a Schopenhauer, filòsof del pessimisme, la voluntat només vol l'auto-conservació, és a dir, continuar vivint, romandre en l'existència. Per això, la cessació del dolor inherent a la vida només s'aconsegueix en el moment de la mort.
- Per a Nietzsche la voluntat de poder té un sentit molt més positiu i optimista. És voluntat de vida; és un impuls creador que contínuament busca noves formes, que no s'accontenta amb la mera adaptació a les condicions ambientals.
- No és desig de sumar-se al corrent del no-res que és la mort. Equival a la voluntat de creació de formes vitals superiors, cada cop més completes, més reeixides, més poderoses. Com diu Zaratustra, "*jo sóc allò que s'ha de superar sempre a si mateix*".

4. L'etern retorn

- No és fàcil determinar el significat d'aquesta doctrina, metafísica i moral. No hi ha cap exposició sistemàtica. Hem de copsar-la de forma intuïtiva a través de les metàfores i de les referències en el conjunt de la seva obra.
- Després del nihilisme i de l'esclat del superhome, aleshores tot comença de nou. Zaratustra després d'haver-se refugiat en la seva solitud, comprèn *l'etern retorn*, que ell qualifica com "*el meu pensament més profund*".
- És la prova de foc del superhome, el gran repte que ha de superar: l'acceptació de l'etern retorn de totes les coses. És a dir, que totes les coses que passen ja han passat abans i tornaran a passar infinites vegades més.

Sentits de l'etern retorn

1. Cíclic-cosmològic:

- Tot va i ve, tot es torna a repetir, els temps no és lineal sinó cíclic.
- El que un cop va succeir, tornarà a ésser.

2. Com a infinitud còsmica.

- Nietzsche s'esforça a presentar una base *científica* a la teoria de l'etern retorn
- A la Física hi ha principis com el de la conservació de l'energia: "*L'energia no es crea ni es destrueix, només es transforma*". La quantitat d'energia total és sempre la mateixa. Cadascun dels estats de l'energia de l'Univers ja s'ha produït abans algun altre cop; per tant, aquest moment present és el retorn, la repetició d'una determinada configuració d'energia anterior.

3. Com a amor al temps

- L'amor al temps ha de fer-nos desitjar que tot torni i que res desapareixi. La realitat condemnada a morir en un cicle acabarà retornant, i el que ha desaparegut serà vida una altra vegada.

4. Com experiència d'un moment privilegiat

- En haver donat un "sí" incondicional a un instant hem volgut el retorn de tot allò que l'instant comporta, que és el món sencer, perquè tot està encadenat.
- Els diversos moments no s'anul·len entre ells sinó que cadascun d'ells queda plenament integrat en la totalitat. Cada "moment" és també etern.

5. Sentit ètic: el compromís amb la vida

- L'etern retorn és, a més d'una doctrina metafísica, una exigència moral. Cal que acceptem plenament el moment i aleshores ens comprometem amb ell per tota l'eternitat.
- Tan sols els que accepten tornar a viure tots i cadascun dels moments viscuts, estimen la vida totalment.
- S'ha d'admetre la vida que torna i retorna eternament amb un amor sense condicions, més enllà del bé i del mal.
- Assumir aquest pensament és la tasca del superhome. Reconèixer en cada moment la seva necessitat i voler que torni, que torni a passar, és el missatge que ha vingut a predicar Zaratustra.

▪ **Conseqüències de l'etern retorn**

- D'una banda, la repetició de la història, amb els mateixos dramàtics esdeveniments, idèntiques catàstrofes, iguals situacions de la més absoluta injustícia, etc.
- La lluita per un futur millor és en va, ja que totes les coses, les més nobles i també les més miserables, tornaran a reparèixer un i un altre cop.
- D'altra banda, implica el fi de tot fi en la història, l'anihilació definitiva de qualsevol finalitat transcendent que pugui donar *sentit* als successos humans. No hi ha un moment final, un objectiu històric en funció del qual totes les accions humanes cobrin un sentit. Cada instant té un valor infinit i ha de ser viscut com si fos per a tota l'eternitat.
- Només el superhome és capaç de mirar cara a cara cada instant de la vida com si eternament hagués d'esdevenir-se de nou, com si cada instant fos etern.